DOI: https://doi.org/10.36719/2706-6185/23/50-54

Nigar Seyidzadə
Babək rayon Uşaq musiqi məktəbi
nikaqva7@gmail.com

MƏKTƏBƏQƏDƏR UŞAQLARIN MUSİQİ FƏALİYYƏTİ

Xülasə

Məqalədə məktəbəqədər uşaqların musiqi fəaliyyəti araşdırılmışdır. Bu zaman müəyyən olunmuşdur ki, musiqi məşğələləri uşaqlar üçün təhsil işinin əsas formasıdır, bu müddət ərzində uşaqlar əsas bilik və bacarıqlara yiyələnirlər, burada uşaqlara müxtəlif musiqi fəaliyyət növləri öyrədilir: dinləmək, oxumaq, musiqi və ritmik hərəkətlər və uşaq musiqi alətlərində ifa etmək.

Musiqi fəaliyyətinin ən çətini uşaq bağçalarında qurulur. Dərsin qurulmasının çətinliyi ondadır ki, müəllim mövzu və əhval-ruhiyyə baxımından fərqli əsərlər səsləndirdikdə emosional yüksəlişi azaltmadan uşaqların diqqətini məharətlə bir fəaliyyət növündən digərinə keçirməlidir.

Açar sözlər: *məktəbəqədər, təhsil, uşaq, musiqi, nəğmə*

Nigar Seyidzade
Babek District Children's Music School
nikaqva7@gmail.com

Musical activity of preschool children

Abstract

The article examines the musical activity of preschoolers. At this time, it was determined that music lessons are the main form of educational work with children, during which children acquire basic knowledge, skills and abilities, where children are taught various types of musical activities: listening, singing, musical and rhythmic movements and playing children's musical tools.

Musical activity is the most difficult to establish in kindergarten, since the alternation of different types of musical activity requires attention, concentration and strong-willed efforts from children. The complexity of building a lesson lies in the fact that the teacher must skillfully switch the attention of children from one type of activity to another, without reducing the emotional upsurge when playing works with different themes and moods.

Keywords: *preschool education, upbringing, child, music, song*

Giriş

Müxtəlif sənət növlərinin insana xüsusi təsir vasitələri var. Musiqi isə uşağa ilkin mərhələdə təsir etmək qabiliyyətinə malikdir. Sübut edilmişdir ki, hətta prenatal dövr də insanın sonrakı inkişafı üçün son dərəcə vacibdir: gələcək ananın dinlədiyi musiqi uşağın rifahına təsir göstərir.

Uşaq bağçasının gündəlik həyatına musiqi uşaq fəaliyyətinin müxtəlif anlarında daxil olmasını müəyyən edir və uşaq bağçasında uşaqların həyatını şaxələndirməyə kömək edir.

Musiqidən istifadə təkcə musiqi dərslərində deyil, həm də gündəlik həyatda, müxtəlif rejimli anlarda: asudə vaxtlarda, uşaq oyunlarında, gəzintidə, uşaqların bədii fəaliyyəti ilə bağlı müxtəlif fəaliyyətlərdə mümkündür.

Musiqi səhər məşqlərini, bədən tərbiyəsini müşayiət edir, bu da məşqlərin keyfiyyətini, xarakterik hərəkətləri artırır, uşaqları təşkil edir, əhval-ruhiyyəni yaxşılaşdırmağa kömək edir, canlandırır. Eyni zamanda, uşaqların musiqi qabiliyyətinin inkişafı, onun əsas komponentləri haqqında danışmaq olar: emosional həssaslıq, eşitmə; musiqinin təlqin etdiyi kimi - ifadəli, aydın, ritmik, xarakterinə və ifadə vasitələrinə uyğun hərəkət və hərəkət etmək.

Uşaqların müstəqil musiqi fəaliyyəti təşəbbüskar, yaradıcı xarakter daşıyır və əldə edilmiş təcrübəyə əsaslanır, müxtəlif formaları ilə seçilir və özünü öyrənmə və inkişafın ilkin təzahürüdür.

Müstəqil musiqi fəaliyyətinin (uşaqların musiqi yaradıcılığının) mənbəyi ilk növbədə musiqi məşğələləridir ki, burada onlar mahnı, oyun və rəqslərin repertuarını öyrənirlər. Uşaqlar əldə etdikləri bilikləri müstəqil fəaliyyətlərə köçürür, bu da yaradıcı və həyəcanverici olur.

Canlı tamaşalar, bayramlar, əyləncələr də uşaqları öz təəssüratlarını ifadə etmək istəyi yaradır. Və nə qədər parlaq olsalar, uşaqlar bir o qədər maraqlı musiqi oynayırlar.

Musiqidən istifadə edən müxtəlif əyləncə növləri və formaları uşaqların dərsdən kənarda təşkilinin vacib formasıdır, sevincli atmosfer yaratmağa kömək edir, müsbət emosiyaların formalaşmasına kömək edir və hisslərinin əhatə dairəsini genişləndirir. Musiqi isə öz növbəsində onları zənginləşdirir, öz emosionallığı, təsviriliyi ilə doyurur, duyğularını, hisslərini, əhval-ruhiyyəsini, yaşantılarını ifadə etməyə, müəyyən musiqi ifadə vasitələrinə cavab verməyə sövq edir.

Uşaq bağçasında tətillər uşaqların hərtərəfli inkişafına kömək edən təhsil prosesinin vacib hissəsidir. Bayramlarda musiqi sənəti xüsusi yer tutur. O, böyük emosional təsir gücünə malikdir və uşaqlarda müvafiq əhval-ruhiyyə yaradır: şən, parlaq, təntənəli şəkildə yüksəliş... Musiqi fəaliyyəti bayramın əsas komponentidir ki, bu da müəyyən seçim və repertuar seçimi tələb edir.

Müasir elmi araşdırmalar göstərir ki, musiqi qabiliyyətlərinin inkişafı, musiqi mədəniyyətinin əsaslarının formalaşması yəni, musiqi tərbiyəsi məktəbəqədər yaşdan başlamalıdır. Musiqi nitqə oxşar intonasiya xarakteri daşıyır. Nitqin mənimsənilməsi prosesi kimi, uşaq da müxtəlif dövrlərə və üslublara aid musiqi əsərlərini qavramaq təcrübəsinə malik olmalı, onun intonasiyalarına öyrəşməli, əhval-ruhiyyə ilə empatiya qurmalıdır.

Musiqi inkişafı ümumi inkişafa əvəzsiz təsir göstərir: emosional sfera formalaşır, təfəkkür təkmilləşir, sənətdə və həyatda gözəlliyə həssaslıq tərbiyə olunur. Yalnız uşağın duyğularını, maraqlarını, zövqlərini inkişaf etdirməklə onu musiqi mədəniyyəti ilə tanış etmək, onun əsaslarını qoymaq olar. Musiqi mədəniyyətinin daha da mənimsənilməsi üçün məktəbəqədər yaş son dərəcə vacibdir.

Musiqi təhsili ilə məşğul olaraq, uşaqların ümumi inkişafını xatırlamaq vacibdir. Məktəbəqədər uşaqların real həyatda mövcud olan insan hisslərini təmsil etmək təcrübəsi azdır. Bütün hissləri və onların çalarlarını çatdıran musiqi bu fikirləri genişləndirə bilər.

Uşaqların ətraf aləmi dərk etməsində, klassik musiqi zövqünün formalaşmasında uşaq balet tamaşalarının rolu danılmazdır. Böyük təkamül və inkişaf yolu keçən balet sənəti olduqca çətin, incə, zərif hərəkətlər, plastika tələb edən bir sənətdir. Baletdə hadisələri musiqinin müşayiəti ilə sözlər deyil, hərəkətlər, jestlər, rəqs elementləri deyir. İdeya, bədii fikir, hadisə rəqs elementləri ilə ifadə edilir (1).

Musiqi uşağı zehni olaraq da inkişaf etdirir. Musiqi haqqında idrak əhəmiyyəti olan müxtəlif məlumatlarla yanaşı, onun haqqında söhbət emosional və obrazlı məzmunun təsvirini ehtiva edir, buna görə də uşaqların lüğəti musiqidə çatdırılan hissləri xarakterizə edən obrazlı söz və ifadələrlə zənginləşir. Melodiyadakı səslərin hündürlüyünü təsəvvür etmək və bərpa etmək bacarığı həm də zehni əməliyyatları əhatə edir. Müqayisə, təhlil, yan-yana yerləşdirmə, yadda saxlama, bu da təkcə musiqiyə deyil, həm də uşağın ümumi inkişafına təsir göstərir.

Məktəbəqədər uşaqların musiqi fəaliyyətinin quruluşu və növləri.

Məktəbəqədər musiqi təhsili sistemi, hər hansı digər pedaqoji sistem kimi, aşağıdakı komponentləri ehtiva edir: təhsilin məqsədləri və məzmunu, fəaliyyətin təşkili formaları və didaktik proseslər.

Məktəbəqədər yaşda musiqi sənəti və musiqi fəaliyyəti uşağın hərtərəfli inkişafının bir vasitəsi və yoludur. Musiqi digər sənət növləri ilə sıx bağlıdır və uşaq bağçasında uşağın bütün həyatını müşayiət edir. Bütün uşaqlar musiqi ilə tanış olurlar, məzmunu ümumi və xüsusi tapşırıqlara cavab verir və yaş səviyyələrini və fərdi fərqləri nəzərə alır (2).

Uşaq sənətlə təkcə sinifdə tanış deyil. Bayramlarda musiqi və şeir səslənir, böyüklərin və uşaqların ifasında əyləncələr təşkil olunur. Bədii dizayn uşağın emosional təcrübəsini artırır. Teatr tamaşaları həm də vizual və musiqi tərtibatı tələb edir. Uşaqlar bədən tərbiyəsi dərsləri, rəsm, nitq inkişafı və ya yeriyərkən mahnı oxuya, musiqi müşayiəti ilə fiziki dəqiqələr yerinə yetirə, müxtəlif hərəkətləri, personajları görə bilərlər. Müstəqil oyun fəaliyyətlərində uşaqlar artıq toplanmış bədii

təcrübənin ötürülməsində öz yanaşmalarını nümayiş etdirirlər və tətbiq edirlər, onu yeni şəraitdə, situasiyalarda. Onlar nağıl danışır, rəsm çəkirlər, şeir oxuyurlar, musiqi alətlərində çalırlar, yaradıcı ideyalarını, fantastikalarını, fantaziyalarını göstərirlər.

Fəaliyyət sosial təcrübənin, mədəni nailiyyətlərin mənimsənilməsinin aktiv prosesidir. İnsan həyatı boyu müxtəlif fəaliyyət növlərinə yiyələnir, bunun nəticəsində onun psixi keyfiyyətləri və şəxsiyyət xüsusiyyətləri formalaşır. Onlardan bəziləri xüsusi əhəmiyyət kəsb edir və uğurla davam edir. Seçki münasibətlərində müəyyən fəaliyyət növlərinə meyilər, insanın şəxsi keyfiyyətləri özünü göstərir. Fəaliyyətdə qavrayış, yaddaş, təfəkkür, təxəyyül, hisslər yaxşılaşır. Hər hansı fəaliyyət prosesində uşaq müəyyən xarici nəticəyə gətirib çıxaran müəyyən hərəkətləri və psixi inkişafın məzmununun əsasını təşkil edən daxili, zehni hərəkətləri (qavrayış, təfəkkür, təxəyyül, yaddaş) mənimsəyir. Eynilə, musiqi fəaliyyəti də çoxsaylı hərəkətlərdən ibarətdir. Məsələn, mahnını mənimsəyərkən uşaq mahnının girişini diqqətlə dinləyir, onu vaxtında başlamağa çalışır, verilən tempi tutur, ifa olunanda sadə çalarları əks etdirir, həmyaşıdları ilə eyni vaxtda ifanı bitirir. Gördüyünüz kimi, hərəkətlər xarici, obyektiv ola bilər: uşaq oxuyur, hərəkət edir, alətdə ifa edir və s. Bir hərəkət dəfələrlə təkrarlanırsa, o, tədricən mənimsənilir və bir bacarıq olur. Bu bacarıqların birləşməsi uşağa daha sonra yeni, daha mürəkkəb hərəkətlərin öhdəsindən gəlməyə imkan verir.

Uşaq mahnıları bu işdə daha çox səmərə verir. Uşaq mahnıları vasitəsilə bədii tərbiyənin yolları geniş inkişaf olunmuşdur. Kiçik yaşlı uşaqların bədii zövqünün formalaşması musiqi tərbiyəsinin ən mühüm, eyni zamanda, ən çətin məsələlərindən biridir (3).

Uşaqların musiqi tərbiyəsində musiqi fəaliyyətinin aşağıdakı növləri fərqləndirilir: qavrayış, ifaçılıq, yaradıcılıq, musiqi və təhsil fəaliyyəti. Onların hamısının öz növləri var. Beləliklə, musiqinin qavranılması müstəqil fəaliyyət növü kimi mövcud ola bilər və ya digər növlərdən əvvəl və onları müşayiət edə bilər. İfaçılıq və yaradıcılıq oxumaqda, musiqi və ritmik hərəkətlərdə və musiqi alətlərində ifa etməkdə həyata keçirilir. Musiqi təhsili fəaliyyətinə musiqi sənət növü kimi, musiqi janrları, bəstəkarlar, musiqi alətləri və s. haqqında ümumi məlumatlar, həmçinin ifa üsulları haqqında xüsusi biliklər daxildir. Öz xüsusiyyətlərinə malik olan hər bir musiqi fəaliyyəti növü uşaqların həmin fəaliyyət üsulları ilə mənimsənilməsini nəzərdə tutur, onsuz həyata keçirmək mümkün deyil. Bu isə məktəbəqədər uşaqların musiqi inkişafına xüsusi təsir göstərir. Buna görə də hər cür musiqi fəaliyyətindən istifadə etmək çox vacibdir.

Məktəbəqədər uşaqların musiqi fəaliyyətinin növləri bunlardır: dinləmək üçün xüsusi yaradılmış musiqinin qavranması; musiqinin onun ifası ilə bağlı qavranması; musiqili və didaktik oyunlar; mahnı oxumaq; musiqi və ritmik hərəkətlər; musiqi alətlərində çalmaq; mahnı yazmaq; musiqi - oyun və rəqs yaradıcılığı; xüsusi olaraq dinləmək üçün yaradılmış musiqinin qavranması üçün oyun; musiqinin onun ifası ilə bağlı qavranması; musiqili və didaktik oyunlar; mahnı oxumaq; musiqi və ritmik hərəkətlər; musiqi alətlərində çalmaq; mahnı yazmaq; musiqi - oyun və rəqs yaradıcılığı. Bütün növlər uşaqların musiqi təhsili və inkişafı vasitəsidir (Vetlugina, 1981: 74).

Məktəbəqədər yaşlı uşaqları dinləmək üçün nəzərdə tutulmuş əsərlər müxtəlif hissləri, əhval-ruhiyyəni, ətrafdakı reallığın çoxsaylı hadisələrini əks etdirir, lakin uşaqların qavraması üçün əlçatandır. Şifahi texnikalar, musiqi əsərlərinin dərindən qavranılmasına kömək edərək daha da detallaşır (4).

Beləliklə, məktəbəqədər uşaqların musiqi fəaliyyətinin mahiyyəti aşağıdakı kimidir. Musiqi ümumi inkişafa təsir göstərir: emosional sfera formalaşır, təfəkkür, estetik hisslər yaxşılaşır. Uşaqların musiqi fəaliyyəti musiqili və didaktik oyunlardan ibarətdir; mahnı oxumaq; musiqi və ritmik hərəkətlər; musiqi alətlərində çalmaq; mahnı yazmaq; musiqi - oyun və rəqs yaradıcılığı; xüsusi olaraq dinləmək üçün yaradılmış musiqinin qavranılması üçün oyun; musiqinin onun ifası ilə bağlı qavranılması; musiqili və didaktik oyunlar; mahnı oxumaq; musiqi və ritmik hərəkətlər; musiqi alətlərində çalmaq.

Məktəbəqədər uşaqların musiqi qavrayışının inkişafı.

Uşaqların musiqi qabiliyyətinin inkişafına, onların müstəqil musiqi yaradıcılığına ailənin böyük təsiri var. Valideynlərin musiqiyə, musiqi alətində ifa etməyə, konsertlərə, musiqi studiyalarına

getməyə, musiqili filmlərə, cizgi filmlərinə baxmaq – bütün bunlar uşaqların musiqi üfüqlərinin genişlənməsinə, onların musiqi aləmində yaradıcılığına təkan verir.

Valideynlərin köməyi, onların dəstəyi, qarşılıqlı anlaşma məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin şagirdləri üçün musiqi və oyun materiallarının təchiz edilməsi və seçilməsində işçilərin pedaqoji kollektivi ilə fəal yaradıcı birliyin inkişafına kömək edir (Lazarev, 1997: 73).

Uşaqların musiqi fəaliyyətinin təşkilinin bütün formaları bir-birini tamamlayır, musiqi təhsili və inkişafı prosesini zənginləşdirir. Uşaqların təəssüratlarını şaxələndirmək, onların musiqi qabiliyyətini, zövqünü, musiqiyə olan tələbatını inkişaf etdirmək üçün musiqi fəaliyyətinin təşkilinin hər bir formasının imkanlarından istifadə etmək lazımdır. Qavrayış insan analizatorlarına təsir edən cisim və hadisələrin beyin qabığında əks olunmasıdır. Qavrayış insan beyninin gözünün qabağında olanların və ya qulağının eşitdiklərinin sadəcə mexaniki, güzgüdə əks olunması deyil. İdrak həmişə aktiv prosesdir, aktiv fəaliyyətdir. O, düşüncə prosesinin birinci mərhələsidir, ona görə də bütün növ musiqi fəaliyyətini qabaqlayır və müşayiət edir.

Musiqinin qavranılması artıq uşaq musiqi fəaliyyətinin digər növlərinə daxil edilə bilməyəndə, digər sənət növlərini hələ dərk edə bilmədikdə həyata keçirilir. Musiqinin qavranılması məktəbəqədər uşaqlığın bütün yaş dövrlərində musiqi fəaliyyətinin aparıcı növüdür. Musiqini eşitmək, qavramaq onun xarakterini ayırd etmək, obrazın inkişafını izləmək deməkdir. Musiqi qavrayışı baş vermiş qavrayışı hiss və mənalı adlandırır. "Musiqi qavrayışı, musiqinin bir sənət kimi, reallığın əks olunmasının xüsusi forması kimi mənaları dərk etməyə yönəlmiş qavrayışdır (Tarasov, 1986: 63). Əks halda, musiqi səs siqnalları kimi eşidilən və eşitmə orqanına təsir edən bir şey kimi qəbul edilir.

Gənc uşaqlar tərəfindən musiqinin qavranılması qeyri-iradi xarakter, emosionallıq ilə xarakterizə olunur. Tədricən, müəyyən təcrübə əldə etməklə, nitqi mənimsədikcə, uşaq musiqini daha mənalı qavrayır, musiqi səslərini həyat hadisələri ilə əlaqələndirir, işin xarakterini müəyyənləşdirir. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda həyat təcrübəsinin zənginləşməsi, musiqi dinləmə təcrübəsi, musiqinin qavranılması daha müxtəlif təəssüratlara səbəb olur.

Lakin musiqinin qavranılma keyfiyyəti təkcə yaşla bağlı deyil. İnkişaf etməmiş qavrayış səthidir. Yetkinlərdə də ola bilər. Qavramanın keyfiyyəti əsasən zövq və maraqlardan asılıdır. Əgər insan "qeyri-musiqili" mühitdə böyüyübsə, onda çox vaxt "ciddi" musiqiyə qarşı mənfi münasibət formalaşır. Əgər insan uşaqlıqdan onda ifadə olunan hisslərlə empatiya qurmağa öyrəşmirsə, belə musiqi emosional reaksiya doğurmur (Radynova, 1994: 96).

Sənət əsərlərinin qavranılmasında həm duyğular, həm də təfəkkür iştirak edir. Musiqi dinləyərkən emosional komponentin rolu xüsusilə böyükdür. Əgər insanın qavrayışı inkişaf etmişsə, o, bir dinləmə ilə belə musiqinin mənasını dərk edir. Təkrar dinləmə ilə qavranılan musiqi obrazı dərinləşir, əsər yeni cəhətlərlə açılır. Uşaqlıqda, musiqini qavramaq təcrübəsi hələ kiçik olanda, bir qayda olaraq, əsərin qavranılmasının daha mənalı və hiss olunması üçün bir neçə dinləmə tələb olunur. Buna görə də, məktəbəqədər uşaqların musiqi qavrayışını inkişaf etdirmək, onu öyrətmək çox lazımdır.

Hər hansı bir dilin mənimsənilməsi erkən uşaqlıqdan başlayır. Musiqi dili də istisna deyil. Müşahidələr göstərir ki, gənc uşaqlar İ.S.Bax, A.Vivaldi, V.A.Motsart, F.Şubert və digər bəstəkarların qədim musiqilərini - sakit, mehriban, oynaq və şən dinləməkdən həzz alırlar. Ritmik musiqiyə qeyri-iradi hərəkətlərlə reaksiya verirlər. Musiqinin qavranılması təkcə dinləməklə deyil, həm də musiqi ifası - oxumaq, musiqi və ritmik hərəkətlər, musiqi alətlərində ifa etməklə həyata keçirilir.

Nəticə

Uşaqları xalq əsasında yaradılmış musiqi vasitəsi ilə tərbiyə etmək onlarda başqa xalqların mahnılarına, oyunlarına, dairəvi rəqslərinə marağı inkişaf etdirir. Uşaqların ağcaqayın ətrafında rus dəyirmi rəqslərini, şən Ukrayna hopaqlarını rəqs etməkdən, Belarus və ya Litva mahnılarını oxumaqdan necə xoşbəxt olduqlarını xatırlamaq kifayətdir. Dairəvi rəqslər, oyunlar, mahnılar, eləcə də parlaq milli geyimlər öz xalqlarının və digər xalqların yaradıcılığına maraq oyadır.

Uşaqların ifaçılıq fəaliyyətinin özəlliyi ondadır ki, musiqi dərsləri uşaqlardan ibarət qrupda keçirilir. Kollektiv icra şəraitində uşaqlara mürəkkəblik dərəcələri ilə fərqlənən tapşırıqlar təklif etmək həmişə mümkündür. Bu, hər kəsin inkişafı üçün optimal şərait yaradır.

Musiqi dərsləri uşağın davranışının ümumi mədəniyyətinə yaxşı təsir göstərir. Müxtəlif əhval-ruhiyyəli əsərlər yerinə yetirilir, fəaliyyətlər dəyişir, məşq tapşırıqları bir-birini əvəz edir. Uşaq komandası oyun və ya digər fəaliyyət zamanı hərəkət edərkən, hər bir uşaq müəyyən bir nizama, təşkilata, reaksiya sürətinə riayət etməli, kiməsə təslim olmalı, kiməsə kömək etməlidir. Bütün bunlar ünsiyyət mədəniyyətini, davranışı, kollektivizmi tərbiyə edir, yəni uşağın şəxsiyyətinin mənəvi keyfiyyətlərinin formalaşmasına şərait yaradır.

Uşaqların musiqi ilə bağlı fəaliyyəti həmişə emosionaldır. Eyni zamanda, uşağın zehni inkişafını aktivləşdirir.

Musiqinin nüanslarındakı fərq uşaqlarda kiçik yaşlardan formalaşır. Buna görə də musiqi qavrayışının inkişafı bütün fəaliyyət növləri vasitəsilə həyata keçirilməlidir. Musiqi dinləmək hər şeydən əvvəl gəlir. Mahnı və ya rəqs etməzdən əvvəl uşaq musiqiyə qulaq asır. Uşaqlıqdan müxtəlif musiqi təəssüratları alan uşaq xalq, klassik və müasir musiqisinin intonasiya dilinə öyrəşir, üslubuna görə fərqli musiqini qavramaq təcrübəsi toplayır, müxtəlif dövrlərin "intonasiya lüğətini" dərk edir.

Məktəbəqədər uşaqlıq dövründə tanış intonasiya dairəsi genişlənir, möhkəmlənir, üstünlüklər üzə çıxır, musiqi zövqünün və bütövlükdə musiqi mədəniyyətinin başlanğıcları formalaşır.

Ədəbiyyat

1. https://muallim.edu.az/news.php?id=9787
2. https://nsportal.ru/detskiy-sad/raznoe/2015/06/18/muzyka-v-zhizni-detey-i-provedenie-prazdnikov
3. https://thestrip.ru/az/dlya-golubyh-glaz/rol-vospitatelya-v-razvitii-muzykalnyh-sposobnostei/
4. Vetlugina, N. (1981). Muzykalnoye vospitaniye v detskom sadu. Moskva: Prosveshcheniye.
5. https://ikisahil.az/post/249776-ushaqlarin-heyatinda-musiqi-terbiyesinin-ve-tedrisinin-ehemiyyeti
6. Lazarev, M. (1997). Programma formirovaniya zdorovya detey "Salam". Moskva.
7. Tarasov, G. (1986). Pedagogika v sisteme muzykalnogo obrazovaniya. Moskva.
8. Radynova, O. (1994). Doshkolnoye muzykalnoye obrazovaniye. Moskva: Vlados.

Göndərilib: 05.03.2023 Qəbul edilib: 09.05.2023